

بنگاه خیریه آبلوله بیرجندی به روایت اسناد

دکتر زهرا علیزاده بیرجندی، دکتر الهام ملک زاده

سرشناسه: علیزاده بیرجندی، زهرا، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدیدآور: بنگاه خیریه آبلوله بیرجندی به روایت اسناد/ مؤلفان زهرا علیزاده بیرجندی،
الهام ملک زاده.

مشخصات نشر: تهران: فکر بکر، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری: ۲۴۸ص: مصور، جدول.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۸۶۰-۷۱-۵

وضعیت فهرست نویسی: فیفا

موضوع: بنگاه خیریه آبلوله بیرجندی

زیر موضوع: تاریخ -- ایران -- تاریخ

موضوع: بیرجندی -- تامین آب

شابک: افزوده: ملک زاده، الهام، ۱۳۵۳ -

بند ثبتی: ۱۳۹۲ ع ۸/ ۳۰۸ TD

ردیف: ۶۲۸/۱۱۰۹۵۵۲۹۲

شماره ثبتی: ۳۱۷۸۶۲

خرید اینترنتی اثر در سایت: www.fekrebekr.ir

بنگاه خیریه آبلوله بیرجندی به روایت اسناد

مؤلفان: دکتر زهرا علیزاده بیرجندی، دکتر الهام ملک زاده

ناشر: فکر بکر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۲

صفحه آرایي: فائزه دستگردی

طراح جلد: نفیسه شکرانی

لیتوگرافی و چاپ: واصف

قیمت: ۸۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۸۶۰-۷۱-۵

مرکز پخش: بیرجندی - خیابان غفاری - بین غفاری ۱۲۹۱۰ - انتشارات فکر بکر

تلفکس: ۰۵۶۱-۴۴۲۵۰۳۴

کلیه حقوق این اثر متعلق به بنگاه مستقل خیریه آبلوله بیرجندی می باشد.

فهرست مطالب

صفحه	نوا
۵	مقدمه
۹	مؤسسه خیریه
۱۱	نوع شش و سبب بندی مؤسسات خیریه
۱۷	جایگاه آب در فرهنگ تمدن ایران
۲۱	گذشته پژوهی آب و منابع آبی آن در بیرجند
۲۳	منابع، مجاری و مخازن آب بیرجند
۳۶	روند شکل گیری بنگاه آبلوله بیرجند
۴۳	اساسنامه بنگاه خیریه آبلوله بیرجند
۴۵	هیئت مدیره
۵۷	ساختار اداری بنگاه
۶۲	روایت اسنادی شکل گیری و توسعه لوله کشی آب بیرجند
۷۷	مجموعه اسناد آبلوله
۲۱۲	فهرست منابع و مآخذ
۲۲۱	پیوست ها

اثر حاضر، روایت اسنادی شکل گیری بنگاه خیریه آبلوله و اقدامات این مؤسسه از آغاز تاکنون، همچنین فعالیتهای انجام شده در راستای لوله کشی آب و توسعه شبکه آب شهری بیرجند است. این روایت علاوه بر ارائه ی چشم اندازی از حیات اجتماعی مردم بیرجند و تاریخ محلی، آگاهی هایی درباره ی یکی از "اولین ها در ایران" یعنی اولین شهری که در ایران به آب لوله کشی دست یافت، مطرح ساخته است. در خلال وقوع رخدادهای مربوط به تأسیس و توسعه شبکه آبرسانی در این خطه، می توان به ظرفیت های این منطقه از جهت برخورداری از سرمایه ی اجتماعی، کارآیی نهاد وقف در فعالیت های تولیدی و خدماتی به ویژه خدمات و رفاه اجتماعی - که از کارکردهای اصلی این نهاد محسوب می شود - پی برد. در واقع با مساعی خیران و واقفان دلسوز و مدیران غدغه ی خاطر اولیای امور و همفکری روشنفکران و تحصیلکردگان آن روزگار برای اولین بار در کشور، آب شرب در اختیار مردم این خطه ی کویری قرار گرفت.

تأسیس بنگاه آبلوله، تدوین اساسنامه به ویژه ترکیب هیأت مؤسس از ظرفیت بالای سرمایه اجتماعی و فرهنگی در این شهر حکایت می کند. مفاد اساسنامه ی بنگاه خیریه آبلوله، که متضمن اهداف، ویریه ی اخلاقی، اختاری، وظایف و حدود اختیارات اعضای آن می باشد، می تواند الگویی برای مؤسسات خیریه و عام المنفعه قرار گیرد. در ماده ی پنجم اساسنامه ی مذکور اسامی سی نفر از مؤسسين بنگاه درج شده، بررسی پایگاه اجتماعی و طبقاتی این افراد، نشانگر حضور یک طیف متنوعی از عالم مذهبی، نویسندگان، روشنفکر، تاجر، ملاک و نخبگان حکومتی در این اختار است. این ترکیب متنوع هیأت مؤسس و همگرایی آنها در بنیانگذاری یک مؤسسه ی مستقل غیردولتی در کشور آن هم به صورت خیریه و وقفی برای رفاه عمومی خود نمود دیگری از سرمایه اجتماعی و فرهنگی است. براساس آرای جامعه شناسان برخورداری جامعه از این ظرفیت ها موجب ارتقای سطح همکاری آحاد اجتماع، افزایش اعتماد، پویایی، رشد و توسعه ی اجتماعی می گردد.

مطالعه و ارزیابی فعالیتها و اقدامات بنگاه خیریه آبلوله از تأسیس تاکنون از ظرفیت های بالا و کارآمدی آن در عرضه ی خدمات اجتماعی، رفاهی، امور عام المنفعه و مشارکت در امور فرهنگی حکایت می کند.

نوشته حاضر علاوه بر مرور پیشینه ها و زوایایی از تاریخ اجتماعی بیرجند، تصویری از مراحل شکل گیری و پیدایی، تثبیت، نهادی شدن، ایام فترت، دوره ی احقاق حقوق و استمرار فعالیتها ی بنگاه خیریه آبلوله را ترسیم نموده است. دوران فترت بنگاه که با تأسیس شرکت آب وفاضلاب در ۱۳۷۲ هـ.ش و تصرف کلیه ی مایملک بنگاه توسط آن شرکت آغاز گردید، سبب شد که بنگاه خیریه دوران سردرگمی، تشویش و دل نگرانی را سپری کند. این تحول و جابه جایی سبب فقدان برخی است و مبرک نیز شد که این امر مطالعه ی این مقطع را دشوار ساخته و سبب ایجاد یک خلأ مطالعاتی شده است.

از منظر روش شناسی گردآوری داده های پژوهش حاضر با اتکا به مطالعه ی اسنادی، تحقیق کیفی و تاریخ مصاحبه با آگاهان محلی و کتابخانه ای انجام شده است. پس از مطالعات اولیه شش ان یکصد سند از آرشیو اسناد آستان قدس رضوی، کتابخانه ملی و مرکز اسناد بنگاه آبلوله گزینش سپس بازخوانی و در کتاب حاضر مورد استفاده قرار گرفت.

به دلیل استقرار شالوده های بنگاه بر اسوار خیریه، مباحث اولیه ی کتاب به مؤسسات خیریه و کارکرد های آنها پرداخته شده است. مباحث بعدی به جایگاه آب در فرهنگ و تمدن ایران، گذشته پژوهی آب و منابع تأمین آن در بیرجند، روند شکل گیری بنگاه آبلوله بیرجند و بررسی فعالیتها ی آن از آغاز تاکنون، روایت سنتی شکل گیری و توسعه آب بیرجند اختصاص دارد. پس از این مباحث مجموعه اسناد بازخوانی شده قرار گرفته است. نمونه ای از اسناد و عکس های برخی از مؤسسه های بنگاه نیز در بخش پیوست ها قرار دارد.

برای انجام این پژوهش افرادی، هریک به سهم خود یاریگر نگارندگان اثر حاضر بوده اند، از همه ی این عزیزان سپاسگزاریم. نخست بایسته است از جناب آقای محمد رضا راغبی که رهنمودها و اطلاعات ارزنده ی ایشان سهم مهمی در انجام این پژوهش داشت، صمیمانه تشکر نماییم. همچنین بر خود لازم می دانیم

مراتب حق شناسی خویش را نسبت به آقایان محمدرضا کریم زاده، مدیر عامل
بنگاه خیریه آبلوله، و مهندس مرتضی ناصری به خاطر همراهی هایشان ابراز داریم.
همچنین از مساعی آقایان محمد حسین کوهستانی، هادی دهقانی، محمود صادقی،
مهدی خانی زاده، احمد حیدریان، نورالله نصراللهی و مهدی حبیبی مدیریت محترم
انتشارات فکربکر و سرکار خانم فائزه دستگردی تشکر کرده برای همه ی این
بزرگواران توفیق الهی را آرزومندیم. اگر عنایت الهی محبت این عزیزان را شامل
حال نمی کرد، آنچه در این مدت به انجام رسید، حصولش ناممکن می شد.

زهره علیزاده بیرجندی - الهام ملک زاده

تأبستان ۹۲

